

Den Haag, Maranathakerk, 10 december 2023

Jesaja 40, 1-11 en Johannes 1, 19-28

Laten we het vanmorgen maar eens duiken in de betekenis van Advent, wat vieren we en waarom. En laten we daarbij kijken naar wat de plek van Johannes de Doper in dat gebeuren is.

Eerst Advent. Wij Nederlanders zijn niet de meest uitbundige vierders van Advent. Misschien komt dat door onze gehechtheid aan Sint Nicolaas. Eerst als die het land uit is krijgen wij pas aandacht voor die kerkelijke vierdagen naar Kerst toe.

Om Advent te beleven moet je wellicht eerder naar Engeland gaan of misschien nog eerder naar Duitsland. Daar vind je bij de ingang van elk dorp of stad de welkomst groet: 'Wir wünschen Ihnen ein schönen Advent'. Dan is er ook in elk dorp en elke stad wel een Adventsmarkt, waar je niet alleen Gluhwein kunt kopen maar ook al die dingen waarmee je je huis in Adventssfeer kunt brengen. Op de eerste zondag van Advent beieren alle klokken. Hoe zit dat bij ons? Een synodale bijeenkomst van 1574 schafte Advent af, dacht zelfs kerst overbodig te vinden, maar dat werd vier jaar later toch maar weer ingetrokken. Pas in de 19^e eeuw ontdekten wij protestanten zin en betekenis van Advent....

Advent heet een tijd te zijn van uitkijken en verwachten te zijn, maar is eigenlijk een doel op zichzelf. Dat geldt niet alleen voor wie kerkelijk meelevend is als ook als voor wie deze tijd zijn aandacht toch vooral besteedt aan bratwurst, gluhwein en sjoppen en daarbij elke dag een luikje opent van de Adventskalender. Na 'Heiligenabend' zijn de straten in Duitsland toch ook gewoon weer leeg, en in Engeland brengen ze op 2^e kerstdag alle verkeerd gekocht cadeautjes weer terug bij winkel en warenhuis.

Advent is zo ergens in de 6^e eeuw uitgevonden eerst in Gallië, Frankrijk. Het werd een periode van zeven zondagen, vanaf Sint Maarten op 11 november, tot kerst. Eigenlijk helemaal parallel aan de 40dagentijd voor Pasen. Maar van vasten is er in deze midwintertijd nooit zo veel gekomen, in tegendeel. Geen tijd waarin ons dagelijkse brood zoveel aandacht krijgt als in deze weken voor kerstmis.

Die zeven weken waaruit Advent oorspronkelijk bestond zijn later ingekort tot vier zondagen, toen Rome de Adventstijd instelde als kerkelijk voorgeschreven instelling.

Advent is in het donker en de kou van de noordelijke streken een wat mystieke tijd, met heel veel sfeer, met mooie liederen die bij het verhaal van de tijd passen, met veel vertellingen en spelen. Die stammen uit de de Bijbel, maar ook uit de rijke fantasie van de gelovigen. Het is de tijd van de kerstvertellingen, de kerstspelen, de verbeelding en fantasie staat op hoogspanning. Een tijd waarin het verwachten en uitkijken vertellender wijs en vooral ook zingenderwijs tot ambacht wordt gesmeed. Elke dag een luikje open, elke zondag een kaars extra aangestoken. En de Adventsster hangt voor het raam. Het geloof in de komende krijgt daarmee een plek in ons eigen huis.

Advent is latijn voor 'komst'. We bereiden ons voor op de komst van Jezus, het kerstkind. De Evangelist Lucas levert ons daartoe het materiaal, het verhaal hoe het kerstkind geboren wordt. Maar het gaat daarbij niet alleen om het verhaal van toen, maar ook van nu. We vieren de komst van God in onze wereld. Incarnatie heet dat in de theologie, menswording. God blijft niet in zijn eentje in de hemel God te zijn, maar bemoeit zich met de mensen en hun geschiedenis. Zo is dat al in alle verhalen van het Oude Testament. In de periode daarna, die van het Nieuwe Testament wordt het nog concreter.

Als je Advent viert probeer je je voor te stellen wat het betekent, dat God niet in de hemel God zit te wezen, maar onder ons komt. Zijn we daar blij mee, voelen we ons getroost, of kunnen we eigenlijk helemaal niet tegen zoveel hemelse bemoeizucht? Enfin, dat is dan weer het verhaal van Pasen. Advent is dus de tijd om ons met huis en haar in te voeren in de bemoeienis van God met onze wereld.

Dat zijn zo wat gedachten over Advent. En op deze zondagen horen we ook steeds over Johannes de Doper. Hij heet de wegbereider te zijn van Jezus Messias. 'Prodromos' in het Grieks. Teksten als Jesaja 40 komen in hem tot leven.' Hoor, een stem roept, baan voor de Heer een weg door de woestijn.' Over Johannes hoor je vooral in de Adventstijd. Lucas vertelt hoe hij geboren wordt, het lang verbeide kind van hele oude ouders, Elisabeth en Zacharias.

Lucas maakt er een prachtig tweeluik van, met het verhaal van de annunciatie aan Maria, door de engel Gabriel en het bezoek van Maria aan Elisabeth. Allebei zijn ze zwanger, allebei dragen ze tegen de natuur in het een mysterie van leven onder hun hart. En dat leven is er niet omwille van die moeders maar omwille van de wereld.

De evangelist Johannes vertelt over Johannes' eerste optreden, Lucas doet dat in zijn derde hoofdstuk. Op de tweede zondag na Kerst horen we hoe Johannes Jezus doopt, in de Jordaan, dan verdwijnt hij uit het verhaal. Zo springt de aandacht voor Johannes een beetje door de vier evangeliën heen. Later hoor je niks meer over hem.

Maar ach, de wijzen uit het oosten, of zoals de Rooms en hen noemen, de heilige drie koningen, daarover horen we alleen maar op de eerste zondag na Nieuwjaar. Die verdwijnen dan ook in de mist van de tijd. Maar hebben hun rol gespeeld... is dat nu net niet het eigene van al die bijbelse verhalen en bijbelse figuren. Zij voeden ons geloof, zij zijn ons geloof.

Dan de vraag: heeft Johannes echt geleefd? Onloochenbaar. Evenals zijn leerlingen, die zijn er echt geweest. Net als de leerlingen van Jezus, de discipelen, de kerk dankt haar bestaan aan hun vasthoudendheid in het verhaal van Jezus. Het is daarmee dus enigszins historie, maar het gaat om toch vooral de vertelde geschiedenis, die deel wordt van onze geschiedenis, ons bestaan.

Als je het Evangelie volgt krijg je de indruk dat die leerlingen van Johannes wat aanschuren tegen de leerlingen van Jezus. Hun meester is al gauw verdwenen uit het beeld. Hij werd onthoofd door Herodes die niet gediend was van zijn kritische commentaar op zijn manier van omgaan met mensen. Hij vermoordde zijn eigen broer om diens vrouw in te kunnen pikken. En daar had Johannes zich niet mee moeten bemoeien....

Jezus heeft Johannes zeker gekend. Of hij echt een neefje was van Johannes, zoals Lucas in zijn vertelling aangeeft is niet zeker. Of het zo is gegaan als de schilderijen uit de late middeleeuwen aan geven: Jezus als een mollig kleine jongetje die minzaam op sleeptouw wordt genomen door een iets ouder kind, dat dan Johannes moet zijn? Maar het verhaal is mooi en geeft de boodschap van Advent en Kerst een familiale bedding.

Je zou kunnen zeggen dat de Evangelisten, vooral Lucas en Johannes, hun best doen om Johannes de Doper en Jezus met elkaar te verknopen. En daarmee de leerlingen van Johannes en nieuwe bedding te geven. Ze drijven mee in het zelfde Messiaanse vaarwater als de volgelingen van Jezus. Laten we bedenken hoe deze verhalen zo een antwoord geven op hun vertwijfeling en onzekerheid, na de dood van hun leraar.

Dat verknopen van de beide tradities vindt zijn hoogtepunt in de doop die Johannes aan Jezus bedient, nadrukkelijk door Jezus gevraagd.

Maar wat betekent Johannes voor ons geloof? Wat maakt het uit wie Jezus gedoopt heeft? Of gaat het er om dat we met Lucas, Johannes, Mattheus en Marcus in het verhaal binnenklimmen en daar zo deel van worden.

Een paar punten op een rijtje. Johannes heet de laatste profeet en de eerste apostel te zijn. Hij staat in de continuïteit van de profeten van Israel. Elia, Jesaja, Jeremia, Ezechiël. Mannen die op riepen om niet je natuur te volgen maar je roeping om mens met elkaar te zijn en samen Gods volk.

Hij verwijst naar de Messias, maar is het zelf niet. de messiaanse weg is niet waar je je zelf groot maakt, maar wijst naar een ander. Jezus herkent zijn toewijding, dus mag Johannes hem dopen, in wijden in het messiaanse bestaan.

Ze zijn familie van elkaar, Johannes en Jezus. Dat is een manier om aan te geven dat het verhaal van Jezus als de Messias landt. Menswordig vindt plaats in het gewone, dagelijkse, dus ook familiale bestaan. Lucas heeft daar heel veel gevoel voor.

En tenslotte: Johannes roept de mensen die hij tegen komt op om zich te bekeren. Om te keren, heet dat letterlijk vanuit het Hebreeuws. De weg die je ging leek heel wat maar loopt toch dood. Laat al die dingen vallen die bij die zelfgekozen weg horen, maak je handen open voor een ander leven, maak ze leeg, en laat ze zo ontspannen.

De doop die daar op volgt is een teken dat het oude voorbij is. Johannes doopt met water, Jezus met de Heilige Geest, en in het spoor daarvan doopt ook de kerk met de Geest. En worden we nieuwe mensen. niet een keer maar telkens weer. Daarop worden we bepaald in de Adventstijd en dat is daarom de mooiste tijd van het jaar.

In de naam van de Vader, van de Zoon en van de Heilige Geest

Amen.

Smeekebed

Wek uw kracht op Heer en kom ons bevrijden
Bevrijd ons van de schermen en muren
Die onze blik afschermen van uitzicht
Op hoop en bevrijding
Op nieuw leven en verwachting
Zo bidden wij:

Wek uw kracht op Heer en kom ons bevrijden
van ons verlegenheid in een land
dat zijn onschuld heeft verloren
waar mensen zich zelf en elkaar zijn kwijt geraakt
en we niet meer vertrouwen in een nieuwe morgen
zo bidden wij:

Wek uw kracht op Heer en komt ons bevrijden
Nu we gaandeweg immuun lijken te worden
Voor de beelden van drones, van bombardementen
Van tunnels, van gewonden zo maar neergelegd
Op de vloer van een ziekenhuis
En onze grootste zorg lijkt
Wat dit allemaal gaat kosten
Zo bidden wij: